

DA BEDSTEFAR VAR ET BØLLEFRØ: UNGDOM I 1950'ERNE

BERTEL NYGAARD
LEKTOR I MODERNE HISTORIE, AARHUS UNIVERSITET

En pige spurgte Johnny, hvad han og kammeraterne i motorcykelbanden egentlig gjorde oprør imod. Johnny gloede dovent tilbage og svarede: "Hvad har du?"

Altså: Bare giv mig et eller andet at gøre oprør imod. Det var en ung Marlon Brando (1924-2004), der spillede den barske bandleder med læderjakke og lømmelhår – i Danmark kaldte man frisuren for en 'anderumpe' – i den amerikanske film *The Wild One* (1953, dansk premiere 1955 med titlen *Vild ungdom*). Det lille optrin sagde meget om den tids mistro mellem generationerne. 1950'ernes ungdom blev fremstillet som vild, fordi de mest markante blandt generationen af nye unge ikke længere ville gå fra at være artige børn til at blive små kopier af deres forældre med det samme udseende og de samme små håb for livet. De ville forme sig selv. De ville være unge.

Det lignede et oprør fra bølleførerne – de barske unge mænd, der hang på gadehjørnerne. Men voksenverdenen havde svært ved at se, hvad de unge ville med oprøret. Johnnys ikkesvar "Hvad har du?" gjorde dem ikke meget klogere, men måske mere bange. Den amerikanske psykolog Robert M. Lindner (1914-56) analyserede den nye ungdomsgeneration efter Anden Verdenskrig som kendetegnet ved 'oprøret uden en sag': I protest mod det 'konforme' samfund, hvor alle skulle tilpasse sig de samme normer, søgte de unge at realisere sig selv, men når de ikke havde noget ud over sig selv at kæmpe for, risikerede de reelt at miste sig selv ved at underkaste sig en bandelignende gruppedynamik. De nazistiske korps fra 1930'erne og 1940'erne viste ifølge Lindner, hvor det kunne ende.

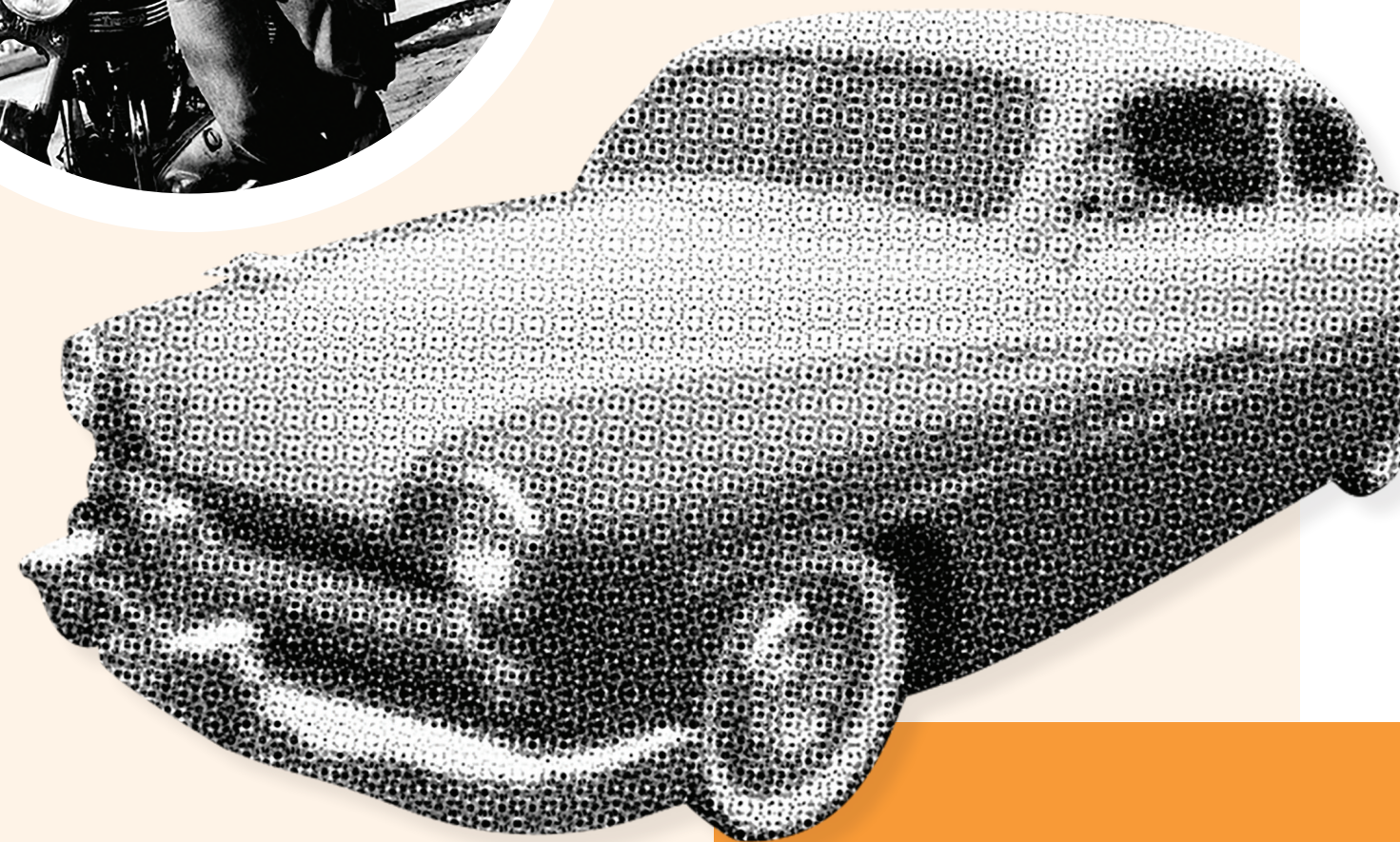
Lindners tanker byggede på studier af amerikanske unge i stil med filmens Johnny. Men en del af 1950'ernes fremtrædende danske debattører så lignende trusler herhjemme. Den konservative forfatter Hans Jørgen Lembourn (1923-97) hævdede igen og igen, at den opvoksende ungdomsgeneration var 'kold', fordi den blev underkastet den nye velfærdsstat, der nok skabte sikkerhed mod alt for stor fattigdom, men samtidig truede med at suge alt initiativ ud af borgerne. Debattører fra venstrefløjen indvendte, at de urolige amerikanske unge jo netop ikke levede med den velfærdsstat, man var ved at opbygge i Danmark. Men også fra den fløj blev 1950'ernes unge kritiseret for at mangle visioner og handlekraft. 1930'ernes aktive antifascister og frihedskæmperne under besættelsen – se, dét havde været en rigtig ungdom!

Blandt forældre og bedsteforældre var der dog også mange, der kunne genkende noget af sig selv i den nye ungdoms usikre famlen efter frihed og selvstændighed – og se, at de unge ikke nødvendigvis ville ende som nynazister af den grund. Det blev i høj grad denne bestræbelse på forståelse og tolerance på tværs af generationsforskelle, der banede vejen både for senere, mere omfattende ungdomsoprør – og for, at resultatet ikke blev et sammenbrud for det gamle samfund, men snarere en stadig kamp om forskellige måder at høre til i det samfund på.

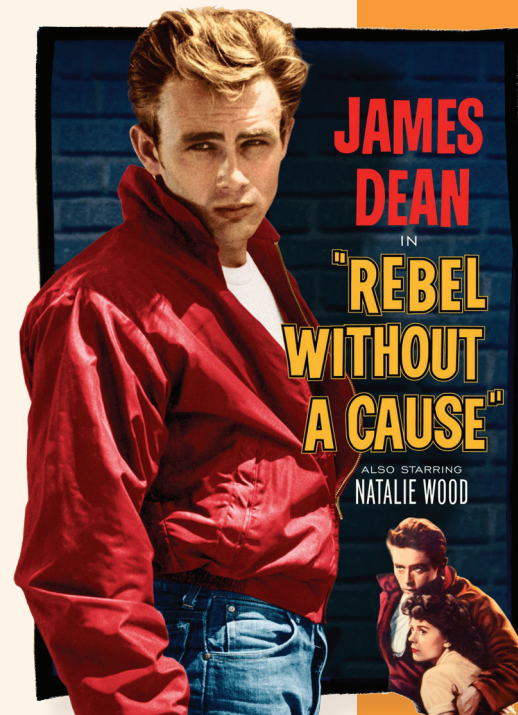
Filmens Johnny vidste ikke præcis, hvad han gjorde, eller hvorfor. Men pigens spørgsmål til ham var et vigtigt led i den samtale på tværs af forskelle, som forhindrede motorcykelbanden i bare at smadre det hele.

ROBERT M. LINDNER
Robert M. Lindner var en amerikansk psykolog og forfatter. Han blev bedst kendt for sin analyse af psykopatens sind i bogen *Rebel Without a Cause* fra 1944, der byggede på hans iagttagelser fra hans arbejde i den amerikanske fængselspsykiatri.

Senere generaliserede han sin teori til at handle om efterkrigstidens ungdom, navnlig i bogen *Must You Conform*, der i 1956 udkom på dansk som *Det blide tyranni*. Han døde samme år, men mange af hans grundtanker blev videreført i andre former hos f.eks. sociologen David Riesman og filosofen Herbert Marcuse.

REBEL WITHOUT A CAUSE

Filmen *Vildt blod* (*Rebel Without a Cause*) var instrueret af Nicholas Ray og havde det unge skuespillertalent James Dean i hovedrollen som den plagede Jim Stark. Ved premieren i 1955 blev den én af årets markante amerikanske film og skabte debat over hele den vestlige verden.

I Danmark blev premieren forsinket af en langvarig konflikt mellem amerikanske filmudlejere og danske biografere, men filmen kunne endelig ses fra maj 1958. Dens tema var stærkt inspireret af psykologen Robert M. Lindners tanker.